

KONFERENCJA REDAKCJI „COMMUNIO” W LIZBONIE

Coroczne spotkanie przedstawicieli krajowych redakcji Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego *Communio* odbyło się tym razem w stolicy Portugalii, od 8 do 11 maja br. Według decyzji, podjętej przez redakcję i komitet doradczy na zebraniu 10 marca br. udali się z Polski do Portugalii via Madryd: ks. doc. dr hab. Lucjan Balter, współzałożyciel polskiej wersji *Communio* i członek jej redakcji, ks. prof. dr hab. Stanisław Nagy i ks. prof. dr hab. Marian Banaszak, członkowie komitetu doradczego. Ze względu na brak lepszego połączenia lotniczego, polska delegacja przybyła do Lizbony dzień wcześniej i wyjechała z niej dwa dni później, przez co pobyt w Portugalii nabrał dwóch wymiarów spotkań: 1. z członkami innych redakcji *Communio* na obradach i w kularach, 2. z historią i teraźniejszością Portugalii, zwłaszcza jej Kościoła.

W trzydniowych obradach wzięli udział przedstawiciele redakcji: 1. amerykańskiej (dwóch Amerykanów i jeden Kanadyjczyk), 2. brazylijskiej (jeden reprezentant), 3. chilijskiej (której jedyny reprezentant odbył 36-godzinną podróż lotniczą i przybył dopiero w drugim dniu zebrania), 4. francuskiej (czterech przedstawicieli), 5. holenderskiej (trzech Holendrów i jeden Belg), 6. hiszpańskiej (trzech reprezentantów), 7. niemieckiej (trzech), 8. polskiej (trzech), 9. włoskiej (dwóch), 10. portugalskiej, w pełnym jej składzie, gdyż pełniła funkcję gospodarza konferencji, pod patronatem ks. M. I. Alves, który jest jednocześnie prorektorem Katolickiego Uniwersytetu Lizbońskiego. Dodatkowo przybyli dwaj kapłani meksykańscy, aktualnie mieszkający w Rzymie. Ich zadaniem było sfinalizowanie planu utworzenia meksykańskiej redakcji *Communio*.

Obrady objęły cztery zagadnienia.

Pierwsze stanowiły relacje o pracach redakcji i problemach wydawniczych *Communio* w poszczególnych krajach. Polska delegacja (ks. Balter) udzieliła informacji o zwiększeniu się liczby abonentów oraz zgłosiła postulat dotrzymania obietnic co do nadsyłania artykułów przez autorów z innych krajów. Na ogół w redakcjach nie wystąpiły jakieś większe zmiany co do stanu wydawniczego, w porównaniu z poprzednimi latami.

Drugie zagadnienie: przygotowanie ogólnych tematów na 1988 rok dla poszczególnych zeszytów czasopisma. Z ośmiu zgłoszonych problemów wybrano po dyskusji sześć tematów. Z *Credo* postanowiono opracować *communio sanctorum*, choć polscy uczestnicy (ks. Balter i ks. Nagy) zgłaszali już wcześniej, we wstępnej dyskusji, konieczność uwzględnienia tematu o Kościele świętym i powszechnym, by głębiej ukazać jego istotę. Rozłożenie problematyki *communio sanctorum* na szczegółowe tematy zlecono redakcji hiszpańskiej. Z ewangelicznych błogosławieństw wybrano do opracowania „błogosławieni czystego serca” i powierzono redakcji włoskiej przygotowanie propozycji szczegółowych tematów. Francuska redakcja zgłosiła zapotrzebowanie na „teologię krzyża”, w czym zyskała poparcie polskiej delegacji (ks. Nagy). Gremium wyraziło zgodę na poświęcenie jednego zeszytu *Communio* zagadnieniu cierpienia i zleciło polskiej oraz portugalskiej redakcji jego szczegółowe rozpracowanie. Dyskutowano następnie nad bardzo aktualnym problemem stosunku współczesnego człowieka do wiary oraz jej inkulturacji. Ustalono też jako kolejny temat „przygotowanie do wiary”, którego dokładne rozplanowanie powierzono redakcji holenderskiej. Nie pominięto bardzo popularnego w Europie zagadnienia religii wschodnich i misji katolickich. Prof. Hans Urs von Balthasar zgodził się dać w przyszłym roku szczegółowe propozycje co do zeszytu *Communio*, poświęconego tej tematyce. We wszystkich religiach występuje kluczowy problem stworzenia świata. Dyskutowano o nim podczas obrad i postanowiono poświęcić tematyce kosmologii jeden numer *Communio* w 1988 roku. Jej uściślenie i rozłożenie na szczegółowsze tematy przekazano redakcjom: francuskiej i amerykańskiej.

Trzecie zagadnienie: szczegółowe tematy sześciu zeszytów *Communio* w 1987 roku, zajęło najwięcej miejsca w obradach. Wpierw jednak zapoznano się w krótkiej prezentacji ze stanem przygotowania piątego i szóstego numeru *Communio* na obecny rok. Następnie, według ustalonej w ubiegłym roku tematyki ogólnej, redakcja holenderska zaprezentowała szczegółową tematykę pierwszego zeszytu na 1987 rok, obejmującą istotne elementy teologii kolejnego artykułu Składu Apostolskiego (*Credo*): „wierzę w jeden Kościół”. Uwzględniono potrzebę przedstawienia psychologicznych i filozoficznych aspektów jedności, położono wszakże szczególny akcent na biblijny obraz Kościoła jednego i na jego strukturalnych elementach jako nośnikach jedności. Nie pominięto jednak historycznych zjawisk rozbicia tej jedności i potrzeby ponownej analizy ich przyczyn, jak również omówienia ekumenizmu w jego wymiarze eklezjologicznym.

Błogosławieństwo, skierowane przez Chrystusa do tych, „któ-

rzy cierpią prześladowanie” (Mt 5, 10), ma stanowić tematykę drugiego zeszytu *Communio*. Projekt przedstawiła redakcja włoska, uwzględniając biblijną treść tego błogosławieństwa, jego charakter świadectwa o wierze, oraz różne formy męczeństwa, wypływające nieraz z fałszywego jego pojmowania. W dyskusji dokonano interesujących uściśleń, m. in. że trzeba odróżnić męczennika od fanatyka, a męczeństwo za wiarę od tragicznej śmierci „z własnej winy”; trzeba także wziąć pod uwagę, że męczennikiem jest nie tyle ten, kto na skutek prześladowania ponosi śmierć „dla Chrystusa”, ale kto umiera „z Chrystusem”.

Trzeci zeszyt *Communio* zajmie się zagadnieniem duszy człowieka. W oparciu o propozycje redakcji francuskiej uściślono siedem szczegółowych tematów, zaczynających się omówieniem chrześcijańskiej nauki o duszy, a zakończonych tematem w formie pytania: czy psychologia mówi o duszy?

Polska delegacja przedstawiła projekt szczegółowych tematów czwartego zeszytu *Communio* o prawdzie i ideologii. Postanowiono nadać mu tytuł „Człowiek wobec prawdy” Cykl opracowań ma otworzyć artykuł o „Jezusie Chrystusie, wcielonej Prawdzie”, według Jego własnych słów „Ja jestem Prawdą”. Prof. Balthasar zgodził się napisać ten artykuł. Polska delegacja zaproponowała oprócz ośmiu tematów zasadniczych także trzy dodatkowe: 1. Ideologia marksistowska, 2. Prawda w nauczaniu Jana Pawła II, 3. Prawda i ideologia w „teologii wyzwolenia”; wszystkie trzy w opracowaniu polskich autorów. Zamówienie na nie, zwłaszcza na drugi z nich, zgłosili przedstawiciele prawie wszystkich redakcji.

Ze względu na częste przeciwstawiania sobie religijności ludu i religijności elity katolickiej postanowiono na zeszłorocznym spotkaniu przystąpić do opracowania zagadnienia ludowej pobożności i tzw. ludowej teologii. Szczegółową tematykę dla piątego zeszytu *Communio* przygotowała i przedstawiła redakcja niemiecka. Uzgodniono nadanie temu zeszytowi tytułu „Religijność ludowa” (*Religiosité populaire*), a cykl artykułów zacząć od wyjaśnienia pojęć „religijność, pobożność, wiara”.

Według zeszłorocznych ustaleń, szósty zeszyt *Communio* na 1987 rok miał zająć się zagadnieniem *Video*, budzącym w Polsce coraz większe zainteresowanie. Do przygotowania projektu tego zeszytu wyznaczono wówczas redakcję amerykańską. Podczas obecnych obrad wyjaśniła ona, że tematyka o *Video* jest już wyczerpująco znana w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, przygotowała więc — według niej bardziej dla jej krajów i dla całego Kościoła aktualny — temat o świętości, kryzysach w Kościele i teologicznej odnowie. Przedstawiciele włoskiej redakcji nie kwestio-

nowali przydatności tak ujętej tematyki, ale zżymali się, że na własną rękę dokonano zmiany tematu. Zgodzono się ostatecznie, że wyjątkowo można było tak uczynić. Po dłuższej dyskusji ustalono szczegółowe tematy o świętości, zawsze obowiązującej Kościoła i zawsze w nim potrzebnej, zwłaszcza jednak w okresie kryzysów wiary i teologii. Jeden z przyjętych tematów ma przedstawić historycznie działalność świętych i wybitnych teologów w czasie wielkich zagrożeń dla nauki Kościoła, jak gnostycyzm, arianizm itd.

Przy omawianiu tematów każdego z sześciu zeszytów proponowano i ustalano nazwiska autorów, specjalistów od danego zagadnienia. Obecni podczas obrad teologowie zobowiązali się opracować niektóre tematy, m. in. ks. prof. Nagy temat „Jedność Kościoła: darem i (lub) zadaniem”. Do nieobecnych w Lizbonie autorów mają zwrócić się o przyjęcie tematów redakcji *Communio* z kraju ich zamieszkania. Przy każdym numerze czasopisma ustalono od razu dokładny termin oddania redakcjom artykułów napisanych.

Czwarte zagadnienie obejmowało sprawy organizacyjne. Na ich czoło wysunęła się kwestia utworzenia osobnej redakcji dla Meksyku. Ze względu na przekazywanie tamtejszemu Kościołowi numerów *Communio* w języku hiszpańskim, redagowanych przez dwie istniejące już redakcje, chilijską i hiszpańską, a także z uwagi na brak prezentacji pełnego składu nowej redakcji meksykańskiej, postanowiono — po urzędzeniu głosowania — przyjąć dwóch przedstawicieli Kościoła meksykańskiego do redakcji chilijskiej, która zobowiązała się uwzględniać artykuły pióra teologów meksykańskich. Jako otwartą pozostawiono sprawę utworzenia w przyszłości osobnej redakcji meksykańskiej.

Delegacja polska (ks. Balter) ponowiła postulat dostarczania w oznaczonym czasie opracowań zagranicznych autorów, a przynajmniej informacji na czas, jeżeli ktoś z proponowanych autorów odmówi ich napisania. Wysunęła też postulat, by podczas następnych obrad referować nie tylko stan pracy swojej redakcji, ale przedstawić również opinię o zeszytach *Communio* z poprzedniego roku, wydawanych w innych językach.

Konferencję w roku 1987 podjęła się zorganizować redakcja holenderska, która zaprosiła przedstawicieli wszystkich redakcji z innych krajów do swojej siedziby w Rolduc.

Poznaniu historii i teraźniejszości Kościoła w Portugalii sprzyjały nie tylko rozmowy w przerwach między obradami, ale także dwie imprezy, zorganizowane starannie przez redakcję portugalską.

W piątek wieczorem (9 maja) zawieziono wszystkich uczestników konferencji do Katolickiego Uniwersytetu w Lizbonie, w któ-

rym prof. Urs von Balthasar wygłosił wykład. Wysłuchali go na auli wykładowcy i studenci Wydziału Teologicznego, obchodzącego w tym dniu swoje doroczne święto. Po spotkaniu z profesorami w dziekanacie odprawiono koncelebrowaną Mszę świętą pod przewodnictwem biskupa José da Cruz Policarpo, który pełni funkcję dyrektora Wydziału (dziekana) i jest jednocześnie rektorem seminarium duchownego, będącego miejscem obrad naszej konferencji. Okazji do swobodnej rozmowy z profesorami i studentami dostarczyło kolacyjne przyjęcie („na stojąco”), przygotowane przez samą młodzież. Konieczność powrotu o godz. 22-ej na zasłużony odpoczynek uniemożliwiła udział w części artystycznej, która rozpoczęła się o tej porze w sali Biblioteki Uniwersyteckiej, co dopiero budowanej i tylko częściowo oddanej do użytku. Wszyscy nasi rozmówcy serdecznie wspominali pobyt Ojca Świętego w Lizbonie i chętnie pokazywali nam poświęcony przez Niego kamień węgielny pod Bibliotekę, która nosi też imię Jana Pawła II.

W sobotnie popołudnie (10 maja) zabrano uczestników konferencji na zwiedzanie Lizbony i okolicy. Nadzwyczajne wrażenie na wszystkich sprawił wczesnośredniowieczny klasztor św. Hieronima, urzekający swą architekturą i artystycznym bogactwem wnętrza. W blasku południowego słońca szczególnie uroczym wyglądał wewnętrzny klasztorny ogród (*chiostro*) z nieodzowną fontanną i krużgankami, których dach podtrzymują dziesiątki artystycznie wykonanych kolumnienek. Niedaleko od stolicy, w położonej wśród gór miejscowości Sintra znajdują się trzy zamki, zbudowane na coraz wyższych szczytach.

Pierwszy z nich, dobrze zachowany i dostępny jako muzeum, urzekł nas, zwiedzających, zabytkowym, z różnych wieków pochodzącym umeblowaniem i wystrojem wnętrza. Drugi, do którego można było jeszcze dojechać autokarem, ma zachowane jedynie mury i baszty, ale pozwala spojrzeć z nich na rozległy krajobraz gór i dolin z wioskami i miasteczkami, a także spojrzeć na trzeci, jeszcze wyżej położony zamek z kościołem św. Hieronima. Z Sintra zawieziono nas na wysunięty najbardziej na Zachód cypel Europy — Capo da Roca — i ugoszczono w Cascais kolacją w folklorystycznej restauracji.

Wielką uprzejmość i życzliwość Portugalczyków poznała polska delegacja w szczególniejszy sposób u Księża Sercanów, do których zgromadzenia w Polsce należy ks. prof. S. Nagy. Oni umożliwili nam już przed rozpoczęciem obrad zwiedzenie lizbońskiej katedry, a także sanktuarium św. Antoniego (zwanego Padewskim, choć urodził się w Lizbonie), Uniwersytetu Katolickiego i ruin zamku, z których roztacza się wspaniały widok na milio-

nowe miasto, położone jak Rzym na siedmiu wzgórzach i rozciągające się nad wielką zatoką-ujściem rzeki Tag do Atlantyku.

Księża Sercanie zorganizowali nam, po zakończeniu obrad, wyjazd do Aveira, 244 km na północ od Lizbony. Aveira jest miastem położonym na lagunach i nad długimi kanałami, stąd jego nazwa „portugalska Wenecja”. Po noclegu w gościnnym Domu nowicjatu Sercanów zawieziono nas do Coimbra, pierwszej stolicy Królestwa Portugalskiego, od IX wieku do 1255 roku. Miasto to, położone wspaniale wzdłuż rzeki Mondego na kilku wzgórzach, jest przez Portugalczyków z dumą zwane „miastem Uniwersytetu”. Posiada bowiem (od 1290 r.) najstarszy portugalski uniwersytet, będący zarazem jednym z najstarszych w Europie. W jego budynkach znajdują się trzy najwyższej klasy zabytki sztuki: kaplica, aula i biblioteka. Nie mniejszą wartość jako zabytki mają dwa kościoły katedralne, tzw. stara katedra z XII wieku i nowa katedra z XVII wieku.

Po zwiedzeniu tych zabytków i gościnnym przyjęciu w kolegium Sercanów zostaliśmy zawiezieni do Fatimy, do której ścigały tłumy pielgrzymów na uroczystości w dniu 13 maja, obchodzone w tym roku szczególnie okazale z racji 70. rocznicy objawienia się Michała Archanioła (zanim nastąpiły objawienia Matki Bożej w 1917 roku).

Pierwszych pieszych pielgrzymów, starszych i młodych, spotkaliśmy na szosie już w niedzielne popołudnie (11 maja), gdy jechaliśmy do Aveira. Uroczystości w Fatimie zainaugurowano we wtorek o godz. 19 powitaniem pielgrzymów. Wspólne modły pielgrzymów, których obliczano wówczas na 600 tysięcy, rozpoczęły się o godz. 21.30 różańcem przed kaplicą Objawień. Ze względu na pielgrzymów cudzoziemców odmawiano każdą dziesiątkę różańca w innym języku. Następnie przeniesiono figurę Matki Bożej przed ołtarz, ustawiony przy głównym wejściu do kościoła. Odbyło się to w uroczystej procesji, podczas której większość pątników miała zapalone lampiony. Mszę św. koncelebrowało 34 biskupów i około 200 kapłanów. Ogromny plac, wypełniony ludźmi i błyszczący tysiącami świeczek, był pogrążony w modlitewnym skupieniu. Właśnie to modlitewne skupienie, ten widok rozmodlonych ludzi, był jednym z najgłębszych religijnych przeżyć.

Główne uroczystości fatimskie, w dniu 13 maja przed południem mogliśmy w Lizbonie oglądać tylko w telewizji, gdyż mieliśmy w tym dniu odlot samolotu do Madrytu, by stamtąd powrócić do Warszawy.